

ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ

PROF. NİHAT ERİM

**DEVLETLERARASI HUKUKU
ve
SİYASÎ TARİH METİNLERİ**

**Cilt: I
Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları**

ANKARA
1953

TRABLUSGARP VE BALKAN HARBI ANDLAŞMALARI

(1912-1913)

Berlin Andlaşması'nın imzasından, Balkan Harbinin patlayışına kadarki olayları kısaca hatırlayalım

Osmanlı İmparatorluğu'nun batı sınırlarının doğuya doğru daraltılması işi devam etti. Bosna-Hersek, Berlin Andlaşması gereğince Avusturya idaresine terkedildi. Nazarı olarak bu topraklar Bâb-ı Âli'nin hükümrânlığı altında kalıyor, fakat idaresi Avusturya'ya geçiyordu. Bulgaristan, önce bir prenslik şekline sokuldu. Nazarı olarak Osmanlı İmparatorluğunun üyesi kalıyordu. Doğu Rumeli'ye muhtar bir eyalet statüsü tanındı. Bu eyaletin Bulgar ahalisi Bulgaristan'la birleşmek istiyordu. Ayaklanan ahali Bulgar prensini aynı zamanda Doğu Rumeli eyaleti prensi ilân ederek fiili birleşmeyi sağladı (1885). Bulgaristan Meclisi bu hareketi tasvib etti. Böylece Berlin Andlaşması ihlâl edildi. Büyük Devletler yapılan işi tasvibetmediklerini bildirmekle yetindiler. Osmanlı Hükûmeti de kendi başına askerî müdahalede bulunmadı. Ancak Yunanistan ve Sırbistan, Bulgaristan'ın genişlemesi karşısında ilgisiz kalmadılar. Yunanistan Bulgaristan'la doğrudan doğruya sınır komşusu değildi. Üstelik, Girid'i ilhâk tertipleri peşindeydi. Sırbistan'a gelince, o Bulgaristan'a harp ilân etti (Kasım 1885). Avusturya-Macaristan işe müdahale ederek iki Devleti mütarekeye razı etti. Bükreş Barış Andlaşması Statukoyu iade etti (1886). Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'la olan fiili birleşmesini Bâb-ı Âli 1886 da tanıdı. Buna karşılık eyaletin, ahalisi türk olan ve sınıra yakın bölgeleri Osmanlı İmparatorluğu'na terkedildi. Bulgaristan prensi Battenberg'den Rusya memnun değildi. Bulgaristan Rusya'nın itaatkâr bir peyki olarak kalmak isteniyordu. Bir çok çekişmelerden sonra prensliğe Coburg (Koburg) hanedanından Alman prensi Ferdinand geldi (1887). Rusya ve Bâb-ı Âli, Ferdinand'ı 1896 da tanıdılar.

Yunanistan'ın Girid'i ilhak için çıkardığı gaileden, 1897 Andlaşması vesilesiyle bahsetmiştik.

Berlin Andlaşması'nın imzasını takibeden devrede, Osmanlı Devleti iç politikasında esaslı gelişmeler oldu. Avrupa ile teması olan aydın gençler, mutlakiyet idaresinin kalkmasını istiyorlardı. 1876 da ilân edilen Birinci Meşrutiyet'ten sonra gelen Sultan Hamit istibdadı ile mücadele şiddetlenmişti. Sultan Aziz devrinde hürriyet fikrini Genç Osmanlılar denilen aydınlar temsil etmişlerdi. Abdulhamit devrinde bu hareket Con Türk (Jeunes turcs)

adı verilen gençlerle devam etti. İttihat ve Terakki Cemiyeti kuruldu (1889). Türk ordusunun en değerli genç subayları Makedonya'da vazife görüyorlardı. Devleti kurtarmak için istibdadı yıkmak gerektiği düşüncesi orduda yayılmaktaydı. Bir müddettir Rusya, Balkanlarla meşguliyeti gevşetmiş gözlerini Afganistan, İran üzerinden Hindistan'a çevirmişti. Rusya, Uzak Doğu'da Japonya karşısında ağır bir yenilgiye uğradıktan sonra (1904), İngiltere durumdan faydalanmak istedi ve muvaffak oldu. 1907 de İran'ı nufuz bölgelerine ayıran meşhur anlaşma imzalandı. Rusya, Balkanları tekrar birinci plana aldı. İngiltere, hem Hindistan yolunu emniyete almış, hem de Almanya ve Avusturya ile Rusya'nın Balkan rekabeti yolundan aralarını açmayı tasarlamıştı. Çar İkinci Nikola ile, Kral Yedinci Edvard meşhur Reval mülakatını yaptılar (haziran 1908). Bu görüşmede Rusya'nın Makedonya'da nufuzunu yeniden artırmasını İngiltere kabul etti.

Makedonya'daki türk subayları ve bunlar arasında Niyazi ve Enver ilk fiili harekete Reval Mülakatından sonra geçtiler. Biran evvel meşrutiyeti yeniden ilân ve idareyi islâh etmek için İstanbul'u tehdide koyuldular. Makedonya ordusu toptan ayaklandı. İttihat ve Terakki, selânik'te Hükümet konağını işgal ve Kanun-i Esasî'yi yürürlüğe koyduğunu ilân etti (23 temmuz 1908). Ertesi gün Sultan Hamit buna boyun eğdi ve anayasa gereğince Mebusan ve Âyan Meclislerini toplantıya çağırdı. Böylece İkinci Meşrutiyet devri açılmış oldu.

İkinci Meşrutiyet ilân edilince, Osmanlı Devleti'nin dış mü-nasebetlerinde derhal şu tesirler görüldü :

Bulgaristan tam bağımsızlığını ilân etti (5 ekim).

Avusturya-Macaristan, Bosna ve Hersek'i ilhak ettiğini bildirdi.

Girit adasının rum ahalisi Yunanistan'a katıldığını ilân etti.

Bâb-ı Âli bu olup bittilerden ilk ikisini, ufak tefek karşılıklarla kabul etti. Bulgaristan bağımsızlığı, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğundan alacağı olan harp tazminatından 125 bin frank indirmesiyle tanıdı. Bosna ve Hersek'in ilhakı, Yenipazar Sancağının Osmanlı Devleti'ne iadesi şartıyla kabul edildi. Girit ahalisinin ilthak arzusuna Yunan Hükümeti esasen cevap vermemişti.

İkinci Meşrutiyet'in ilânından dokuz ay sonra, Abdulhamit irtica unsurlarına, softalara ve kendi muhafız taburlarına dayanarak istibdadı yeniden kurmaya teşebbüs ettiyse de, (31 Mart ayaklanması), Rumeli'den yetişen Hareket Ordusu bunu önledi. Sultan Hamit padişahlıktan iskat edildi, yerine Sultan Reşat geçirildi.

İtalya, Trablusgarb'a göz koymuştu. Osmanlı Devleti'nin iç mücadelelerle bocaladığı sırada bu emelini gerçekleştirmek

maksadiyle harekete geçti. Bâb-ı Âli'ye 24 saat mühletli bir ulti-
maton verdi (28 eylül 1911). Bâb-ı Âli ulti-
matomun iktisadi şartları için görüşmeyi kabul, ötekileri reddetti. İtalya, Osmanlı
İmparatorluğu'na harp ilân etti (29 eylül).

İtalya, Trablusgarba asker çıkardı. Osmanlı Devleti'nin
harekâtı denizden destekleyecek donanması yoktu. Bu alanda
İtalya serbestce nakliyatta bulunuyor ve Osmanlı ordusunun
Trablusgarba gelmesine engel oluyordu. Buna rağmen İtalyan-
ların karaya çıkardığı askerler memleketin içerilerine doğru fazla
ilerleyemedi. Atatürk ve Enver paşa, oraya giderek yerli ahalinin
mukavemetini tanzim etmişlerdi. İtalya, Trablusgarbi savaşı
alamıyordu. Bir başarı sağlamış olmak için çare arıyordu. Rodos'u
ve 12 ada denilen öteki adaları işgal etti.

Bâb-ı Âli'nin İtalya ile harbe tutuşmasını fırsat sayan Balkan
Devletleri : ittifak ederek, Osmanlı İmparatorluğuna saldırmayı
tasarlamaya koyuldular Bâb-ı Âli, bu ikinci tehlikeyi daha önem-
li buldu. İtalya ile barış yaparak Balkan harbinde kuvvetlerini
toplu bulundurmamak istedi. Esasen Trablusgarbi uzun müddet
muhafaza etmesine vasıtaları yetmeyecekti. Barış görüşmeleri
başlamadan Balkan harbi açıldı. Trablusgarbi İtalya'ya terkeden
ve 12 adanın Balkan harbi sonuna kadar onda kalmasını kabul
eden andlaşma 18 ekim 1912 de Lozan civarında Uşi de imzalandı.

Balkan Devletleri arasındaki ittifakın gayesi Osmanlı İm-
paratorluğu'nun Rumeli'deki topraklarını aralarında paylaş-
maktı. Bu ittifakın meydana gelmesinde Rusya'nın teşvikleri
de rol oynamıştır. 1912 yılı ilkbaharında (mart, mayıs) Bulgaris-
tan, Yunanistan ve Sırbistan arasında ittifaklar imzalandı. Son-
baharında harp başladı (17 ekim 1912). Harp Osmanlı Devleti-
nin aleyhine gelişti. Trakya'da ve Makedonya'da ordularımız ye-
nildi.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan alınan toprakları paylaşırken
Balkan Devletleri arasında kavgaları çıkması mukadderdi.
Ayrıca Büyük Devletlerin de menfaatleri bahis konusuydu. Ni-
tekim Sırpların Adriyatik Denizi kıyılarına inmeleri Avusturya'yı
kuşkulandırdı. Arnavutluk, Sırp'lar'a tâbi bir memleket haline
düşmemek için bağımsızlığını ilân etti. Bu yeni Devletin sınırları
meselesi İtalya ile Avusturya'yı birbirine düşürdü. Avusturya ile
Sırbistan arasında harp çıkarsa, Rusya'nın Sırbistan'ı tutması
ve Fransa'nın da Rusya ile ittifakı dolayısıyla müdahaleye mec-
bur kalması ihtimali kuvvetliydi.

Balkan meselelerini bir Avrupa genel harbine meydana ver-
meden halletmek için, Fransa'nın teşebbüsü üzerine Londra'da
bir konferans toplandı (aralık 1912).

Konferansta, birinci mesele olarak Balkan Devletlerinin
Osmanlı İmparatorluğu ile sınırları, ikinci mesele olarak da Bul-

garistan, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Arnavutluk'un birbirleriyle ganimet bölüşülmesinden doğan anlaşmazlıkları ele alındı.

Osmanlı Devletinin Trakya sınırları tesbit edilirken, Bulgarlar Çatalcaya kadar ilerlemiş olmalarına dayanarak Edirne'nin kendilerine terkedilmesini istediler. Büyük Devletler, Bâb-ı Âli'ye, buna razı olmasını tavsiye ettiler. Yunanistan da Ege'deki adaları işgal etmişti, onlara sahip olmak istiyordu. Büyük Devletler bunda da Yunanistan'ı tuttular.

İstanbul'da 24 ocak 1913 de İttihat ve Terakki partisi bu hükümet darbesi yaptı. Kâmil paşa'nın yerine Mahmut Şevket paşa sadrazam oldu. Yeniden harbe başlandı. Fakat başarı kazanılmadı.

Bunun üzerine, Londra'da andlaşma imzalandı (30 mayıs 1913). Selânik, Güney Makedonya, Girid Yunanistan'a, Kavala Dedeağaç ve bütün Trakya (Midye-Enes hattı) Bulgaristan'a, Orta ve kuzey Makedonya Sırbistan'a verildi. Ege adaları hakkındaki kararı Büyük Devletlerin daha sonra vermeleri kararlaştırıldı.

Osmanlı İmparatorluğu böylece bir kere daha parçalanmış oldu. Avrupa sınırı İstanbul vilâyeti sınırı ile hemen hemen birleşti.

Balkan Devletlerinin hiçbirisi neticeden memnun olmadı. Bilhassa Bulgaristan'a düşen pay Sırbistan'ı da Yunanistan'ı da hiddetlendirdi. Bu ikisi anlaştı ve Bulgaristan'la harbe girişti. Romanya'da Dobruca'nın bir kısmını daha elde etmek için bu hali fırsat bildi, o da Bulgaristan'la harbe tutuştu. Bâb-ı Âli de fırsatı kaçırmadı. Enver paşanın kumanda ettiği kuvvetler Edirne'yi geri aldı (22 temmuz 1913).

Bulgaristan barış istedi. 10 ağustos 1913 de Bükreş'te barış andlaşması imza edildi. Ayrıca Bâb-ı Âli, Bulgaristanla 29 eylülde, Yunanistan'la 14 kasımda andlaşmalar imzaladı.

Adalar hakkında, Büyük Devletler Londra'da şubat 1914 de şu esasları tesbit ettiler : Meis hariç İtalya'nın işgal ettiği adalar onda, İmroz, Bozcaada hariç ötekiler Yunanistan'da kalacaktı. Bu karar hukuki neticeye bağlanmadan Birinci Cihan Harbi çıktı.